

Joan Miró,

la recerca de les arrels al Camp de Tarragona

JOAN RENDÉ I SOAZ. *Historiador de l'Art*

Quan hom contempla l'obra de Joan Miró (1893-1983), enmig dels colors plans, purs i els traços negres -ara fins i nets, ara gruixuts i estelosos, quasi salvatges- que se'ns mostren amb la seva ferotgia més natural, no pot sinó deixar-se absorbir per la visceralitat de la seva pintura. Les creacions de Miró se'ns presenten aleshores com una veritable revelació. Ens embolcallen i ens fan quedar atònits davant l'evidència d'alguna cosa que intuïm com a pròpia i que es troba en el racó més animal de la consciència. Aquesta reacció respon exactament a la seva voluntat més profunda, la d'aconseguir una pintura universal.

Miró, però, ens serveix el plat fet. El seu recorregut fins a arribar a l'última etapa de la seva trajectòria plàstica, és llarg i abrupte. I no és sinó gràcies a la cicatriçació de les diverses experiències anteriors que marquen la seva biografia com a artista, que arriba al resultat de síntesi i essència que va caracteritzant de forma ascendent l'esdevenir de la seva creació.

JOAN MIRÓ

Pàgines anteriors:
Detall del

"Tapís de Tarragona".

Joan Miró / Josep Royo, 1970.

Tapís - Tècnica Aubusson.

280 x 390 cm.

Museu d'Art Modern de

Tarragona.

Fotografia:

Josep Borrell Garciapons.

© Successió Miró 2019.

Miró menjant calçots a la masia del pintor Jaume Mercadé, Valls, c. 1953.

Fotografia de Francesc

Català-Roca.

© Fons Fotogràfic F. Català-

Roca - Arxiu Històric del

Col·legi d'Arquitectes de

Catalunya.

En aquesta pàgina:

Porró de Joan Miró.

Fundació Mas Miró.

Mont-roig del Camp.

Fotografia:

Fundació Mas Miró.

"Mont-roig, l'església i el poble" 1919.

Oli damunt tela.

73 x 60 cm.

Fundació Joan Miró,

Barcelona. Dipòsit de

col·lecció particular

© Successió Miró 2019.

Amb una percepció absolutament inaudita, Miró ens desvela quelcom d'essencial des d'una perspectiva honesta i sense càrregues, pròpia de la puresa d'un nen. Fa referència als elements, als astres, apel·la a la natura i a les bèsties que l'habituen, i ens parla també de les arrels, de la terra i d'aquells que hi viuen i que la treballen. Aquest aspecte té un paper central i determinant en la seva obra i travessa totes les etapes pictòriques de la seva carrera.

L'ACOSTAMENT ALS ORÍGENS

És en la seva fase figurativa on trobem l'origen del seu interès per la terra. La vida en l'entorn rural, prop de la natura que tant el fascina, captiva els sentits de l'artista, ja que l'acosta amb fam d'antropòleg al vincle que ha lligat els homes al medi des de la nit dels temps.

Joan Miró és nascut al cor de Barcelona, fill d'una família benestant. La mare és originària de Mallorca. El pare, orfebre, és provinent de Cornudella de Montsant, al Priorat.

El jove, però, aviat deserta de la continuació del negoci familiar i es decanta per la pintura. Als 17 anys, acabats els estudis a l'Escola de Comerç, que la família li ha permès de compaginar amb els d'art a la Llotja, entra a treballar al departament d'administració d'una drogueria. No obstant, els resultats no són satisfactoris. De seguida s'adona que, tot i contradir la voluntat del pare, la seva veritable vocació és la pintura. Aquest conflicte intern entre vocació i deure el fa defallir i contrau unes febres tifoides el tractament de les quals seguirà a la masia de Mont-roig del Camp, que els seus pares tot just acaben d'adquirir.

Aquest fet serà tota una premonició, ja que és precisament durant aquest retir a Mont-roig que Miró decideix de dedicar-se plenament a la pintura i aquest indret tindrà un paper molt significatiu en el desenvolupament de la seva obra. Tot i la desaprovació familiar, els pares no posaran impediments a la vocació artística del jove Miró.

En els anys següents, continua ampliant la seva formació en Belles Arts a l'Escola d'Art de Francesc Galí i posteriorment al Cercle Artístic de Sant Lluç i el 1918 exposa per primera vegada individualment a les Galeries Dalmau de Barcelona. Josep Dalmau és un home ambiciós que acull les propostes més agosarades i avantguardistes i que dona espai per als joves artistes seguidors d'aquests corrents.

En aquesta primeríssima etapa de la pintura de Miró, no sempre ben acollida per la crítica de l'època, s'hi noten les clares influències dels fauistes francesos i del cubisme. A banda del retrat, hi destaquen els paisatges tarragonins de Siurana, de Prades, d'Horta de Sant Joan i del mateix Mont-roig on l'artista ja d'uns anys ençà passa tots els estius. Miró és un noi de ciutat que a les terres de Tarragona, prop de les arrels paternes, hi redescobreix el camp. Per a ell Mont-roig és un lloc extraordinàriament inspirador del qual no s'estarà d'afirmar i repetir que és allà on es troba més feliç.

Sigui com sigui, Miró se sent exhaust i fatigat de Barcelona, ja que hi domina un ambient artístic i intel·lectual que ell considera provincià. És per això que aviat es transferirà a París, rovell de l'ou de l'escena artística internacional, on esdevindrà amic de Picasso entre molts d'altres pioners avantguardistes.

Durant anys viurà entre París i Mont-roig. Allà hi continuarà passant tots els estius, nodrint-se del contacte amb els seus orígens primigenis, aquest contacte que tan estimulant li resulta.

A Mont-roig, l'any 1921, començarà a pintar un dels quadres més significatius de la seva carrera i particularment el més important de la seva fase figurativa: "La Masia". Miró va passar gairebé un any pintant aquest quadre que retrata la casa pairal familiar i que després de moltes proves i esborranys, finalment acabarà al seu estudi de París. Aquesta és una peça executada de manera extraordinàriament meticulosa on inclou totes aquelles coses que per a ell són definidores i essencials de la vida al camp. Diposita una gran atenció a cada un dels detalls fins al punt

JOAN MIRÓ

Habitació de Joan Miró.
Fundació Mas Miró.
Mont-roig del Camp.
Fotografia:
Fundació Mas Miró.

d'endur-se a París, a banda de la tela cargolada a mig fer, un grapat de l'herba de Mont-roig per a ser veritablement fidel a l'esperit de la seva terra. En aquest gran mosaic del que per a l'artista significa el món rural dóna la mateixa importància a un bosc o a un tros llaurat que al més petit dels insectes.

La peça, que d'entrada no va tenir una bona sortida comercial, va ser finalment adquirida pel cèlebre escriptor nord-americà Ernest Hemingway, coetani seu en els anys de París, que va quedar totalment enamorat del quadre fins al punt que mai no se'n va separar mentre va viure.

Amb aquesta obra cabdal Joan Miró també marca un punt crucial en la seva creació artística, ja que representa un canvi de registre significatiu. "La Masia" resulta una transició entre l'obra estrictament figurativa, per bé que cubista, cap a aquella que comença a flirtejar amb el surrealisme.

EL CAMÍ DE L'EXPERIMENTACIÓ

En aquesta fase següent que a partir d'aquí comença, ja en sintonia amb els surrealistes, s'interessarà especialment per reflectir un món màgic on dominen les escenes oníriques en teles que tendeixen cap a una representació cada cop més esquemàtica.

No obstant això, perviu l'interès pel cel i el mar i continuarà la intenció de Miró de plasmar l'esperit ancestral de la terra. Ho farà amb "Terra llaurada" (1923-24), "Paisatge català (el caçador)" (1924) i les diferents versions del "Cap de pagès català" (1924-25).

En aquest sentit Miró vincula molt estretament la vida rural, primitiva i pura, amb la idea que ell té de Catalunya i que manifesta a escala internacional a través dels instruments que la pintura li brinda.

El que li interessa de Catalunya és particularment l'entorn agrari, retrat fidel de la identitat i dels orígens. En canvi a França, a París, gran ciutat europea que ell adora i veritable epicentre de la cultura del moment, usa l'altaveu de la seva creació artística per reivindicar les seves arrels i donar a conèixer al món

el seu petit país. És així com exerceix la seva voluntat d'esdevenir "català internacional".

El 1929 Miró trenca amb el dogmatisme del grup dels surrealistes, liderats per André Breton. Arran d'aquesta fractura, es decantarà per l'experimentació amb nous materials i pràctiques com el collage i la construcció d'objectes artístics per tal de fugir dels límits formals que la pintura li imposa. És l'etapa en què manifesta metafòricament voler assassinar la pintura per tal d'explorar nous camins. Aquesta voluntat de transgredir i anar més enllà dels límits de la pintura l'acompanyarà durant la resta de la seva carrera i es veurà també incentivada pel seu àvid col·leccionisme de materials i objectes trobats que sovint incorpora a algunes de les seves peces a partir d'aquest moment.

Miró, que va polint paulatinament la seva creació desempallegant-se dels elements que considera superflus, no perdrà mai el contacte amb la terra. L'any 1932, fruit de l'enyor i de la fi del contracte amb el seu galerista parisenc, torna a instal·lar-se a Barcelona, a la casa familiar. Aquí reprendrà altre cop el contacte amb antigues amistats i establirà relació amb les personalitats culturals barcelonines. Prendrà aleshores un paper actiu en la vida cultural de la ciutat. A més aquest canvi li permetrà alternar més fàcilment la vida a la capital amb les estades a

Mallorca i Mont-roig. Tot i això, el 1936, pocs mesos després de l'esclat de la guerra i mentre es trobava inaugurant una exposició a París decidirà no tornar i s'establirà altre cop en terres franceses amb la seva muller Pilar i la seva filla. Aquesta etapa durarà fins a l'inici de la II Guerra Mundial. L'any 1940, aterrit pels esdeveniments, Miró decideix tornar a l'Estat espanyol i s'estableix a Mallorca on té els orígens materns i els de la seva esposa. En aquest període, entre 1940 i 1941, és quan crea la sèrie de les "Constel·lacions". En aquesta sèrie de pintures hi representa la connexió entre el món terrenal i el cosmos i amb aquest exercici l'artista pretén evadir-se de l'opressiva realitat del moment. Aquí, a més, és on fixa les bases definitives de la característica iconografia que a partir d'ara impregnarà el seu llenguatge pictòric.

EL COMPROMÍS POLÍTIC

Per bé que en l'obra de Miró generalment no es manifesta d'una manera explícita un contingut ideològic, hi ha constància que va ser un artista compromès amb la realitat del seu temps. Va ser fidel als valors de la República amb qui va col·laborar en el Pavelló Espanyol de l'Exposició Universal de París del 1937. Hi va participar, al costat del "Guernica" de Picasso, amb "El segador (pagès català en rebel·lió)", que malauradament no s'ha conservat. D'altra banda va ser el creador, pocs mesos abans, del conegut segell de propaganda republicana amb l'eslògan "Aidez l'Espagne", concebut per a recaptar fons per al govern

de la República. Ambdós tenen un element central en comú, el camperol amb barretina que ja hem vist recurrentment en la seva obra i que en aquest cas es mostra amb una clara actitud revolucionària. Com és d'imaginar, fruit d'això i del seu tarannà catalanista, el règim franquista el va condemnar, com a tants d'altres, a ser un artista silenciats tot i la seva repercussió internacional. No obstant això, Miró no va desistir dels seus principis. L'any 1970 participa, juntament amb molts altres intel·lectuals catalans, en la gran tancada al Monestir de Montserrat per a protestar pel Procés de Burgos contra diversos militants antifranyquistes d'ETA.

JOAN MIRÓ

"La Masia" (1921-1922)
Oli damunt tela.
123,8 x 141,3 cm.
National Gallery of Art,
Washington, D.C.
© Successió Miró 2019.

JOAN MIRÓ

Estudi de l'artista.
Fundació Mas Miró.
Mont-roig del Camp.
Fotografia:
Fundació Mas Miró.

A la pàgina dreta:
*Femme entourée d'un vol
d'oiseaux dans la nuit.*
"Dona envoltada d'un vol
d'ocells en la nit" (1968).
Acrílic damunt lona
(emprada per a la
verema).
336 x 336 cm.
Fundació Joan Miró,
Barcelona.
© Successió Miró 2019.

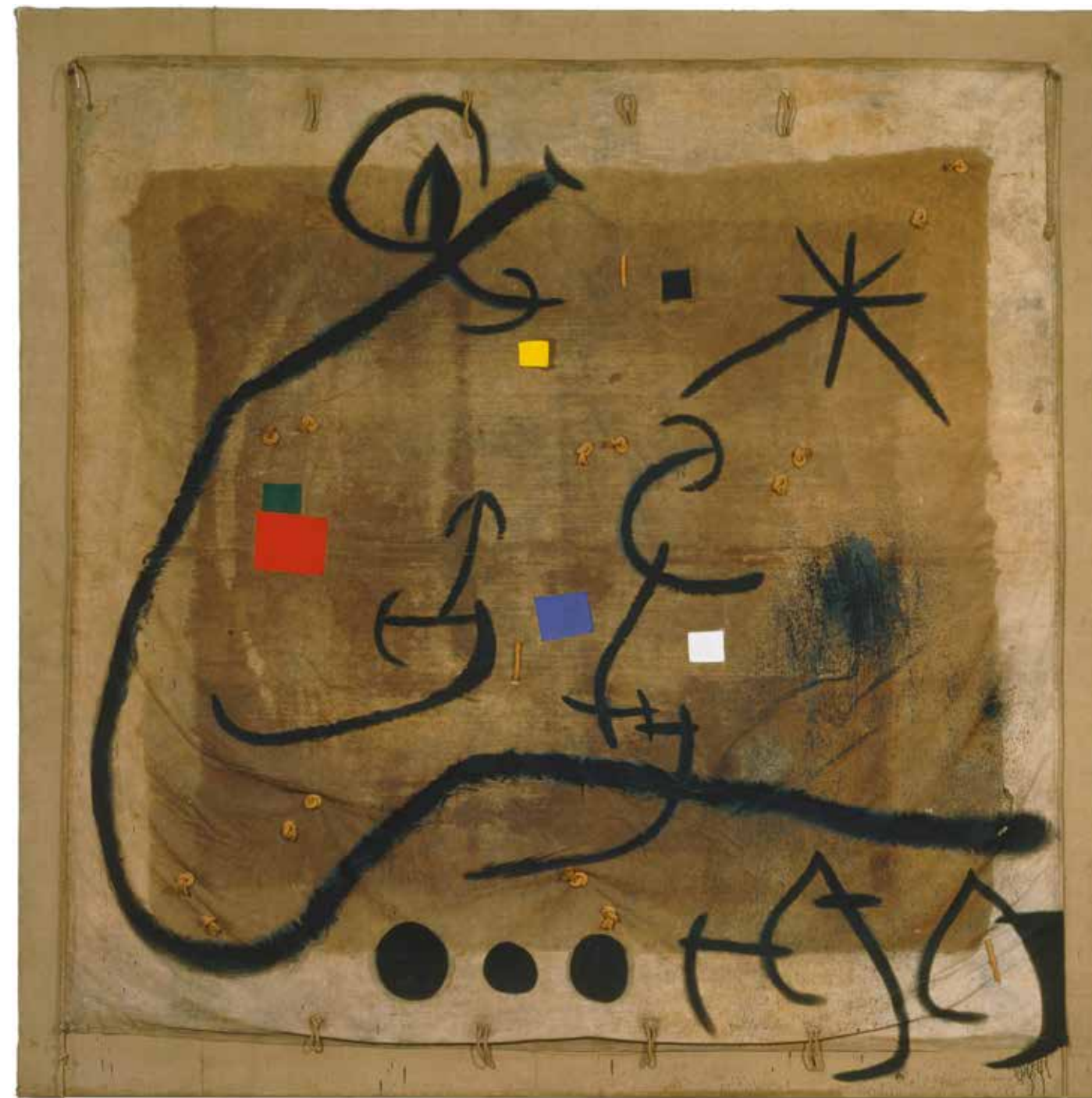
D'altra banda, l'any 1974, coincidint amb l'assassinat del militant anarquista Salvador Puig Antich, Miró donarà per acabada una sèrie de tres grans teles que va titular "L'esperança del condemnat a mort" com a homenatge pòstum a una de les tantes víctimes innocents de la dictadura.

PLENITUD I MADURESA ARTÍSTICA

Aquest ostracisme a què el règim el va relegar li va permetre, però, d'experimentar amb nous llenguatges com l'escultura, l'obra gràfica, la ceràmica i el tapís. Des de mitjans dels anys 40 va col·laborar activament amb el ceramista Josep Llorens i Artigas, vell amic de l'escola d'art, i posteriorment amb el seu fill Joan Gardy Artigas, amb els qui anys a venir realitzarà obres tan significatives com el "Mural de l'Aeroport de Barcelona" (1970), el "Mosaic del Pla de l'Ós" (1976) a la Rambla, o bé l'escultura monumental "Dona i Ocell" (1982).

També en l'etapa de postguerra és quan Miró viatjarà a Nova York, nova capital de l'art contemporani, on treballarà activament amb el seu galerista i amic Pierre Matisse. Aquí hi durà a terme grans intervencions públiques i exposicions com la retrospectiva que el MoMA li va dedicar el 1941, uns anys abans del seu primer viatge a la ciutat.

És en aquesta fase quan es desenvolupa la plena maduresa de l'artista. Miró segueix cercant l'essència per anar directament a l'ànima de tot allò que vol representar. Per a fer-ho es despulla de tota càrrega superficial, s'allibera. El que n'obté és una pintura depurada, neta, d'aparença simple però carregada de contingut. Miró en aquestes pintures fetes amb colors primaris i traços senzills hi expressa les quimeres metafísiques, hi mostra l'interès pel món còsmic i hi descriu la inquietud humana pel misteri de l'existència. Miró té la voluntat d'expressar el màxim de sensacions amb el mínim de mitjans. És una pintura pura.

Aquesta actitud de limitar-se a una execució formal cada cop més sòbria el convertirà, en certa manera, en pioner, ja que servirà d'influència als informalistes i especialment a pintors catalans com Tàpies, Tharrats o Cuixart que seran capdavanters de la modernitat pictòrica a casa nostra.

D'altra banda, també s'anticipa a l'art conceptual ja que, tot sovint, ell esdevé exclusivament l'ideòleg de les seves peces, pensades per a ser executades per tercers. És així com incideix també en el tema l'anonimat de l'art, un art de caràcter col·lectiu i a l'abast del públic popular. Aquest és un aspecte que l'interessa particularment, ja que converteix immediatament aquest art en un art que esdevé universal.

JOAN MIRÓ

Fragment del
"Tapís de Tarragona".
Joan Miró / Josep Royo, 1970.
Tapís - Tècnica Aubusson.
280 x 390 cm.
Museu d'Art Modern de
Tarragona.
Fotografia:
Josep Borrell Garciapons.
© Successió Miró 2019.

El 1976 es té constància de l'última estada de Joan Miró a la casa de Mont-roig. A partir d'aquí passarà la resta dels seus dies a la casa i a l'estudi a Palma de Mallorca, residència habitual de l'artista, que s'havia fet construir pel seu amic Josep Lluís Sert, també arquitecte de la fundació de Barcelona. A Palma és on finalment morirà el 1983. Tot i això els seus últims anys de vida foren tan intensos i plens de projectes com ho havia estat tota la seva trajectòria, dignes d'una figura d'un geni i d'una actitud vital incombustibles.

MAS MIRÓ I EL LLEGAT DE JOAN MIRÓ AL CAMP DE TARRAGONA

L'any 2013 es crea la Fundació Mas Miró de Mont-roig del Camp que pretén reivindicar els orígens ancestrals de l'artista i al mateix temps poder obrir al públic la seva casa familiar.

Després d'una primera fase de rehabilitació, aquesta casa noble del segle XVIII és visitable i mostra la realitat quotidiana dels retirs de l'artista i la gran importància d'aquest espai i el seu entorn natural dins de la seva trajectòria. Posa, així, en relleu l'impacte que ha tingut en la seva producció artística. Tot i que l'espai no disposa d'obra original, la proposta permet visitar el jardí que volta la casa i que tant li va servir d'inspiració, així com les diverses estances, el

seu estudi pràcticament intocat i una zona museïtzada on s'explica la relació de Miró amb Mont-roig i on se situa aquest particular vincle dins el context de la seva biografia. Mas Miró treballa estretament amb les dues grans institucions destinades a divulgar, conservar i promoure l'obra i la figura de l'artista, la Fundació Joan Miró de Barcelona i Fundació Miró Mallorca de Palma, que el 2011 va concedir el Premi d'investigació a Elena Juncosa, directora del Mas Miró, pel treball "Mas Miró (Mont-roig)". Aportacions documentales a uno de los espacios creativos de Joan Miró" que va servir per dotar de contingut el projecte.

La Fundació Mas Miró substitueix, en certa manera, el Centre Miró de Mont-roig que, obert des de l'any 2005 fins al 2018, s'havia dedicat a explicar al públic

la relació de l'artista amb la vila de Mont-roig del Camp. D'altra banda l'enginyer i escriptor Martí Rom, president del Centre Miró, ha dedicat dos llibres i dos reportatges a aquesta estreta vinculació entre l'artista i el poble.

D'altra banda, el Museu d'Art Modern de Tarragona conserva un gran tapís concebut per Joan Miró i realitzat pel tapisser Josep Royo. El "Tapís de Tarragona" (1970), primera col·laboració de moltes entre ambdós artistes, va ser fet com a pagament al Dr. Rafael Orozco que va atendre la filla de Miró en haver sofert un accident d'automòbil en el pas a nivell de Mont-roig.

La relació de Miró amb Royo va ser iniciada a través del galerista Joan Gaspar arran de la voluntat del pintor d'incidir en l'art tèxtil. Junts van començar creant els primers tapisos mironians a la fàbrica Aymat de Sant Cugat i van innovar en el procés del tapís amb irregularitats buscades, amb la incorporació d'objectes o fins i tot subvertint-lo amb foc. Posteriorment, i en part a causa del trasllat de Royo a la ciutat de Tarragona, començaran a treballar a "La Farinera", fàbrica prou gran per poder executar tapisos de proporcions enormes com l'encarregat pel galerista Aimé Maeght per al World Trade Center novaiorquès (1974), el de

la National Gallery of Art de Washington (1977) o bé el de la Fundació Miró de Barcelona (1979) entre d'altres.

Al llarg de la seva vida, doncs, com és manifest, no va perdre mai la connexió amb les seves arrels tarragonines. El seu és un recorregut vital marcat pel redescobriments dels orígens i tots els secrets que aquests amaguen i que només a partir del contacte constant amb la terra dels avantpassats poden ser revelats. Miró s'hi va sentir sempre lligat a través del poble i la casa pairal. Tant que no ens ha de semblar estrany quan s'explica que quan anava pel món duia sempre a la butxaca una garrofa de Mont-roig. I és que, tal com ell mateix afirmava, aquest vincle li va donar la força d'un arbre. ■

